

Taimeriik lilltikandis - seened

Meid ümbritsev loodus on rikas kaunistest vormidest. Üht ja sama loodusmotiivi võib teostada väga erinevates materjalides ja käsitlustes. Loodusmotiividest ornament on loodusest üldistatum, seejuures dekoratiivsem ning lahendusprintsibiilt naturist üldjuhul võrratult kaugemal. Ornament on inimese ilustamistarbe ürgvorme. Ornamenteerimine oma algaegadel oli nähtavasti maagiline toiming, eesmärgiks kaitsta rõiva kandjat "halva" eest. Seetõttu ääristati ornamendiga eelkõige rõivaste servi (inimkeha kõige ligipääsetavamates kohtadel - kaelaaval, varrukaotstel, alläärteil) veel enne nende detailide kokkuõblemist. Talupojakultuuris pidi iga naine olema suuremal või vähemal määral nõ tekstiilikunstnik, sest otsest kopeerimist naabrite esmetelt ei peetud heaks tooniks.

Enne kui asuda ajamahuka tikkimistöö juurde, oleks otstarbekas lahendada tikandi kompositsiooniline ülesehitus valides motiivi või koostades mustrit, otsides formaati ja paigutust. Loodusmotiivide loomingulisel ümbertöötamisel on olulise tähtsusega motive mitte vahetult ornamenta kanda, vaid need enne läbi joonistades muuta lihtsamaks, selgemaks ja teostatavamaks.

Tikanditöös kasutatava värvigamma määrab kavandaja-tikkija. Erinevate toonidega mustreid aitab kooskõlla viia neutraalse tooniga kangas ja vastupidi - erksamale kangale tikkida neutraalsete värvustega lõngadega (must, hall, valge).

Hääbetikandis pistete suuna leidimine

Hääbetikandis on oluline tabada õige pistete suund. See on üks komponentidest, mis lisaks värvide valikule tagab tikitava loomuliku kuju. Pistete suunaga annab rõhutada vormi ja sügavust.

- Selleks tuleks esmalt märkida paberile tikitava kujundi kontuur.
- Järgnevalt võtta jämedam pintsel, soovitatavalt guaššipintsel, kuna see katab korraga laiemat pinda. Pintsel kasta vaid korraks vette, sest ta peab jääma poolkuivaks.
- Seejärel kasta pintsel korraks värvi sisse, milleks võib olla nii akvarell kui guašš. Soovitatav on, et värv oleks tumedamat tooni ehk kontrastne paberiga. Sellisel juhul joonistub pistete suund selgemini välja.
- Järgnevalt tõmmata pintsliga mööda motiivi kontuurjoont. Jooned, mis tekivad, jäävadki pistete üldsuunaks.
- Seejärel kanda paari kriidijoonega suund tikitavale.

Seda võtet on soovitatav kasutada ümarate ja ebakorrapäraste pindade tikkimisel, sest nende puhul on raskem leida õiget pistete suunda.

Seened lilltikandis

Inimene on läbi aegade ihanud enda ümber ilu luua. Seda tõendavad mitmetes tehnikates valmistatud tekstiilesemed ja rahvalaulud, mis teinekord kõnelevad millegi kirjamisest. Et tikandid pakuvad silmailu, värvirõõmu ja tehnilist peensust, siis peetakse neid rahvaloomingu üheks huvitavamaks alaks. Seente temaatika käsitus meie esiemade tikandikunstis küll sisuliselt puudub, kuid seda enam on tänapäeva käsitöömeistritel lilltikandeid luues võimalik kogeda avastamis- ja leiutamisrõõmu. Erinevad seeneliigid on lähemal vaatlemisel väga põnevad nii vormilisest kui värvilisuse vaatenurgast ning teenimatult tikandis vähest kajastust leidnud.

Seentest ...

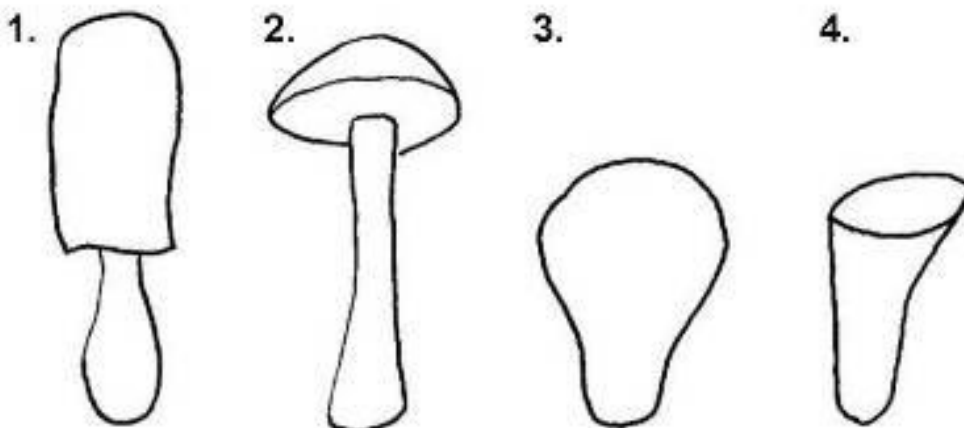
Seened moodustavad omaette hõimkonna, mille liike on maakeral ligi 100 000. Seente hõimkonnas eraldatakse kaks alamhõimkonda:

1. **vetikseened;**
2. **pärisseened.**

Siinsed tikandinäited põhinevad pärisseentel.

Seente jaotus kuju järgi:

1. Kottseened	Kuhikmürkel
2. Kandseened	Soomustindik Puravik Kukeseen Šampinjon Tatikalised Riisikad Kärbseened
3. Puguseened	Harilik murumuna
4. Tardseened	Suursarvik

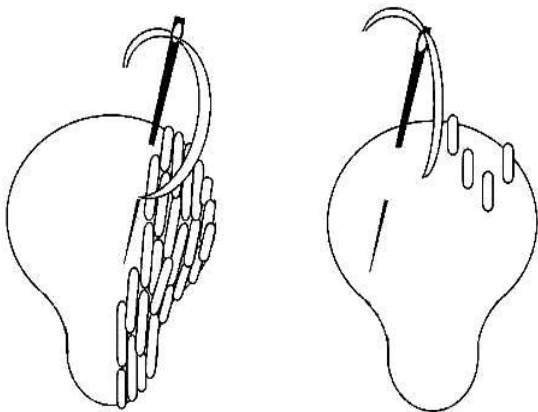

Seente tikkimine

Harilik murumuna

Murumuna on ümara pea- ja lühikese silindrilise jalaosaga seen, millel puudub kübar. Seene omapärase kuju ning vormi soovitaks välja tikkida hääbepistetega, sest nii on kõige otstarbekam laialivalguvat pinda täita. Näsad tikkida pruunikas toonis lõngaga üksikute vertikaalsete mähkpistetega.

Viljakeha tikkimiseks sobiksid toonilt valged / hallid / beežid / ookerjad lõngad.

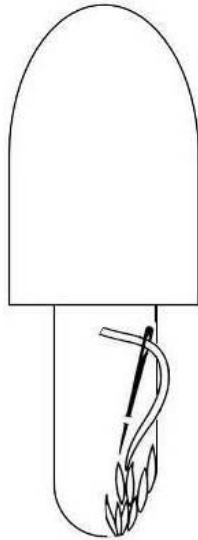
Soomustindik

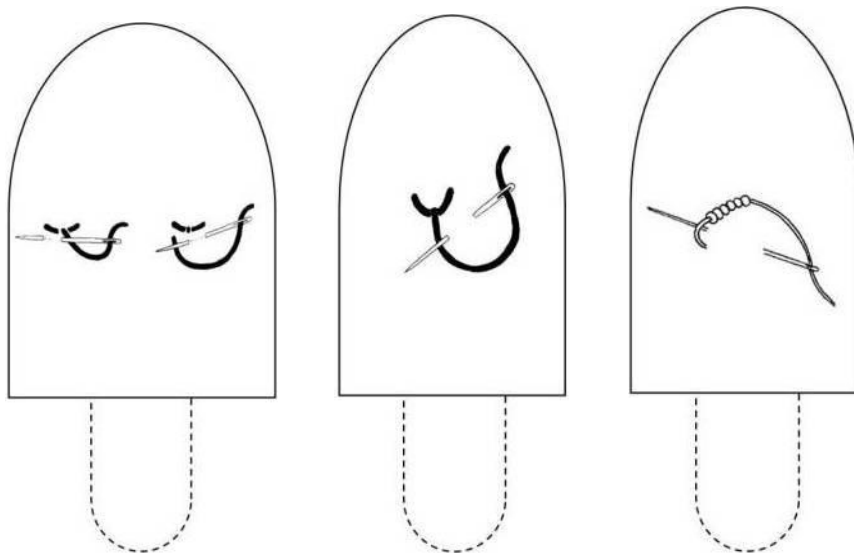
Soomustindiku kübar on valge, kujult piklik-munajas. Valgel kübaral on pruunikad vatjas-kiulised turris soomused. Seene jalg on torujas. Soomustindiku võiks tikkida hääbepistetega.

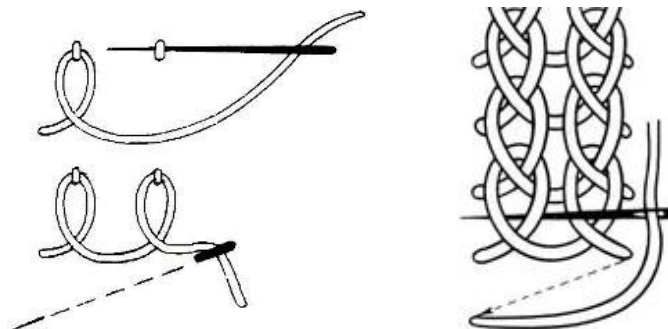

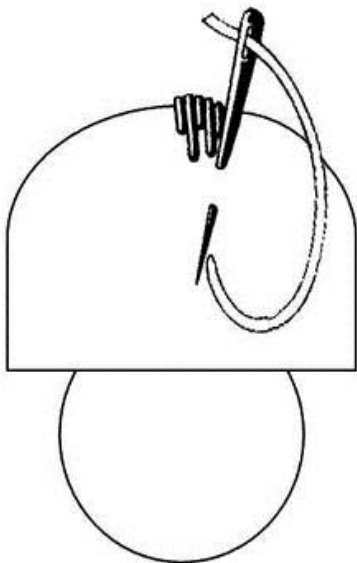
Soomused kübaral tikkida kas avatud ahelpistetega või varesejalgpistetega või elavama tulemuse saavutamiseks helmestega.

Vanema soomustindiku mustjas-tintja värvuse edasiandmiseks võiks tikandisse sisse tuua erinevad lillad, hallid, mustjad ja oliivi toonid. Heleda tooniga võiks tikandisse lisada ka avatud ahelpistetega tikitud üksikpisteid. Seene jala võiks tikkida tumedamates toonides hääbepistetega. Vanema soomustindiku kübara ilme muudavad põnevamaks ning reljeefsemaks kahekordsed ahelpisted.

Puravik

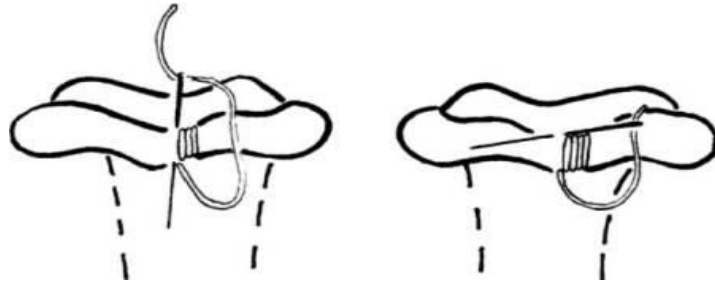

Puravikud on vormilt kas madalamad-ümaramad või kõrgemal jalal nõ piklikumad. Seenekübar, ka -jalg, on suure ja laia pinnaga, ilma silmapaistvate iseärasusteta, seetõttu soovitaks tikkimisel kasutada hääbepisteid. Tikandi kujundamisel saab põnevust lisada erinevaid beeže, pruune, hallikaid lõngatoone üksteise sisse sulandades. Valgus-varju ning ruumilisuse saavutamiseks sobib valkjast toon.

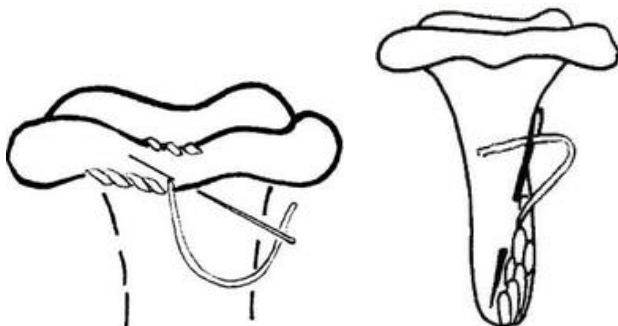
Kukeseen

Kukeseene kübar on hõlmise servaga. Seenele on iseloomulikud pikad voldid, mis laskuvad jalale. Kukeseene serva tikkimiseks sobivad hästi rebukollased, kahvatukollased, oranžpunased, beežid, valkjad ja kreemikad mähk- või madalpisted. Kübara keskel asuva lohukese kujutamiseks võiks kasutada tumedamaid-kontrastsemaid värvitoone.

Soovi korral võiks tikkida kübara serva piirjooned üle varspistetega, kasutades selleks tumedamat tooni lõnga.

Seene jalaosa võiks katta hääbepistetega. Voltide tikkimisel minna hääbepistelt sujuvalt üle madal- või mähkpistetele, tikkides vaheldumisi ühe voldi heledama ja teise voldi tumedama lõngaga.

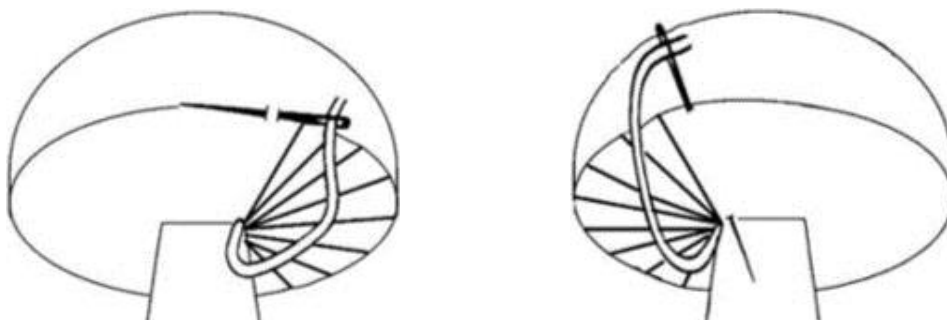
Šampinjon

Šampinjonile iseloomulikud eoslehekesed tikkida madal- või mähkpistetega. Pisted koonduvad seene jala ülemise otsa ümber. Saavutamaks eoslehekestele reljeefsust võiks tikkimisel kasutada kahte või enamat tooni lõngu: heledamat ja tumedamat. Hele toon näib eoslehekese harjana, tume toon toob sisse sügavust. Tumeda aluskanga korral võiks eoslehekeste tikkimisel piirduda ka ainult heledamat tooni lõngaga, tumeda tausta läbikuma toob sisse sügavusefekti.

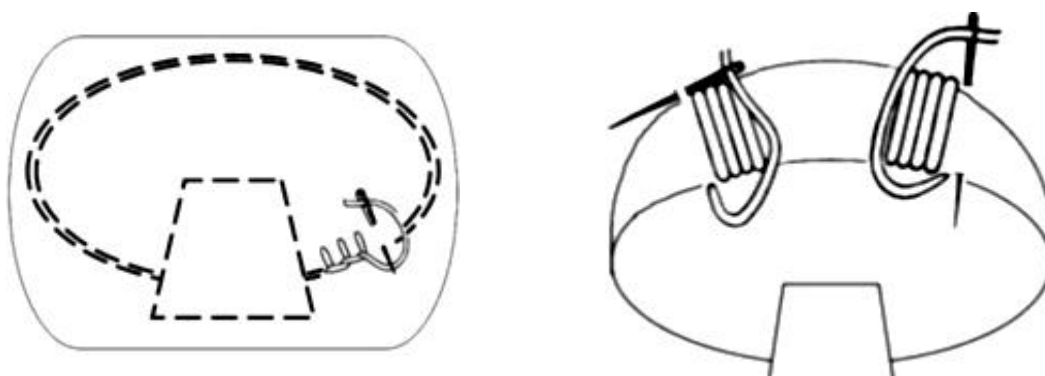

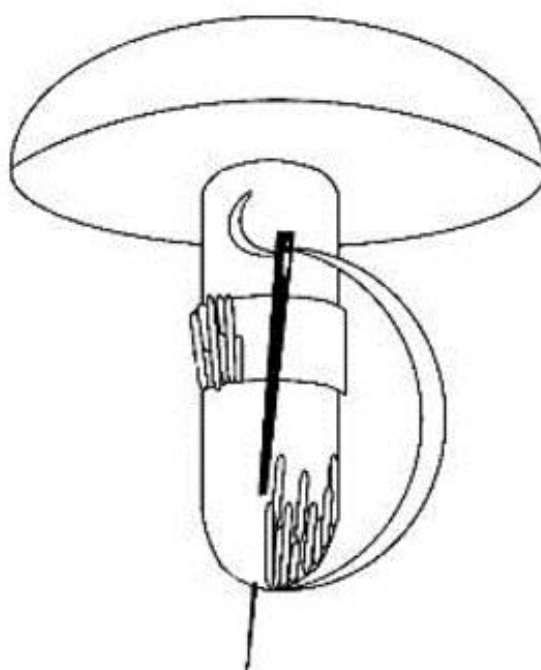

Eoslehekeste tikkimist võib planeerida ka näiteks aplikatsioonikandi võttena. Sellisel juhul peaks applikeeriva kanga muster sisaldama ühte punkti koonduvaid triipe. Aplikatsioonkangas kinnitada sämpipistetega.

Seene kübar tikkida madal- või mähpistetega. Kübara serva toonitamiseks võiks selle ühelt äärelt üle tikkida varspistetega. Värvivalikuks soovitaks valkjaid, pruunikaid, hallikaid, roosakaid ja kreemikaid toone.

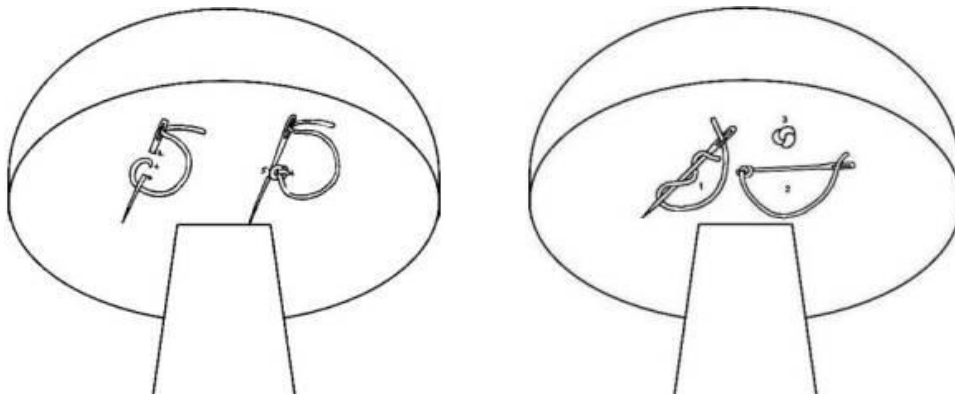
Šampinjoni jalg ja "seelik" tikkida hääbepistetega, kasutades erinevat tooni lõngu. Seeliku tikkimisel võib hääbepistete asemel kasutada ka teisi sobivaid kaunistuspisteid.

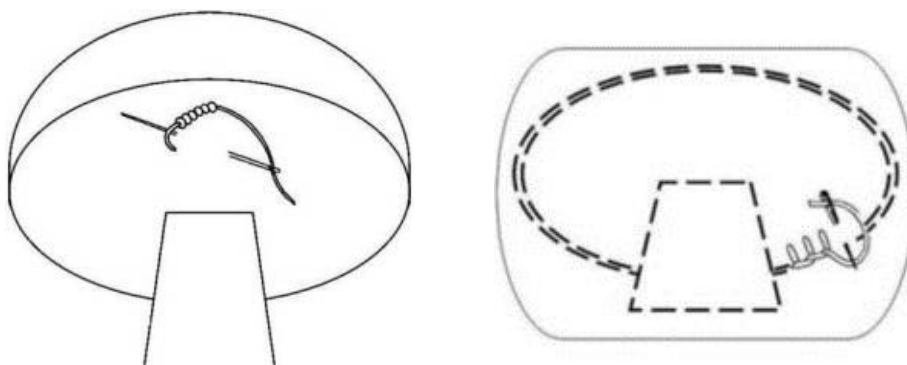
Tatikas

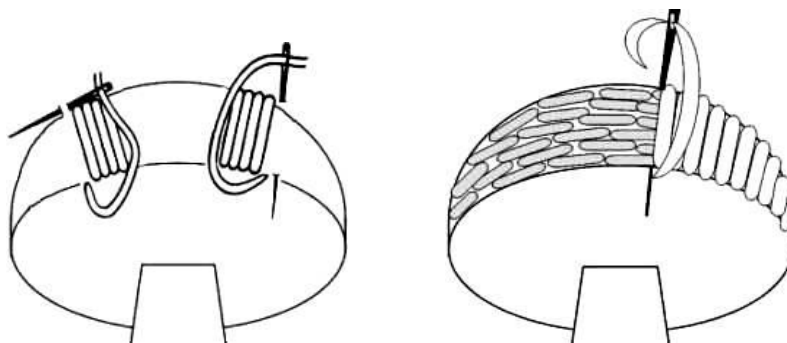
Tatikate tikkimiseks võiks valida värvitoone helebeežist tumepruunini. Tikandi ilmestamiseks kasutada ka hallikaid, valkjaid, oranžikaid, rohekaid, sinakaid jm lõngatoone, vastavalt üldisele värvigammale. Tatikaliste tikkimisel võiks vaadata erinevate pistete seas ringi, kuid põhipistena ja lilltikandi üldkontseptsioonist lähtuvalt soovitaks pinda katvaid hääbepisteid. Seenele iseloomulike "torukeste" edasiandmiseks sobivad kõige paremini ahel- või keerdsõmpisteid.

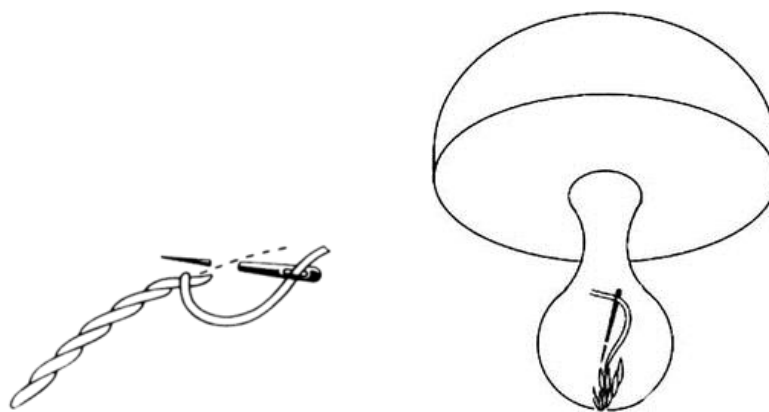
Kui tikand on suurem, võib torukeste tikkimiseks valida hellestikandivõtteid. Väiketikandil võivad helmed mõjuda kohmakalt ja massiivselt. Torukeste kujutamiseks sobiks ka sametist aplikatsioon, mis jätab pehme ja õhulise mulje.

Tatika kübar tikkida vertikaalsete madal- või mähkpistetega, väga hea tulemuse annab ka kõrgtikand.

Kui soovitakse tuua paremini esile seene kübara serva, siis toonitada seda varspistetega.

Tatika jalaosa katta hääbepistetega, kasutades selleks tumedamaid ning heledamaid lõngatoone.

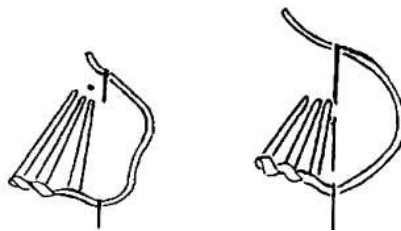

Roheline kärbseseen

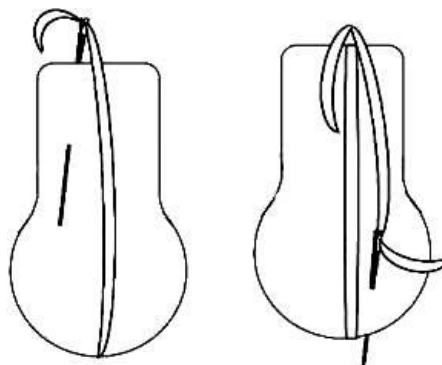

Rohelise kärbseseene tikkimiseks sobivad oliivkollased, kollakasrohelised ja rohekaspruunid värvitoonid. Seene kübara tikkimiseks on mitu võimalust. **Esiteks** kasutades mähkpisteid, **teiseks** kasutades sämppisteid nii, et väljapisted on seene kübara keskpunktis - ja kübar näibki kiulisena. Pistete vahed võiks osaliselt üle tikkida üksikute pikkade pistetega, valides selleks vastavalt heledama või tumedama tooniga lõnga.

Kolmas võimalus sarnaneb eelmisele - kasutada samuti sämppisteid. Erinevus seisneb selles, et lõng viiakse ülevalt alla töö paremalt, mitte pahemalt poolelt.

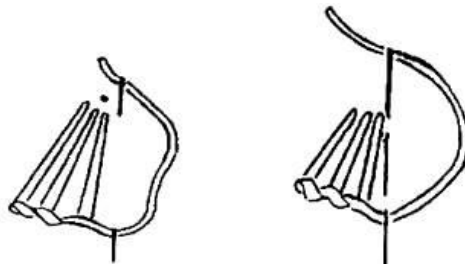
Seene jalg tikkida sidepistetega. Aluspisteid kinnitavad siduvad pisted moodustavad väikese "rõnga" ümber jala.

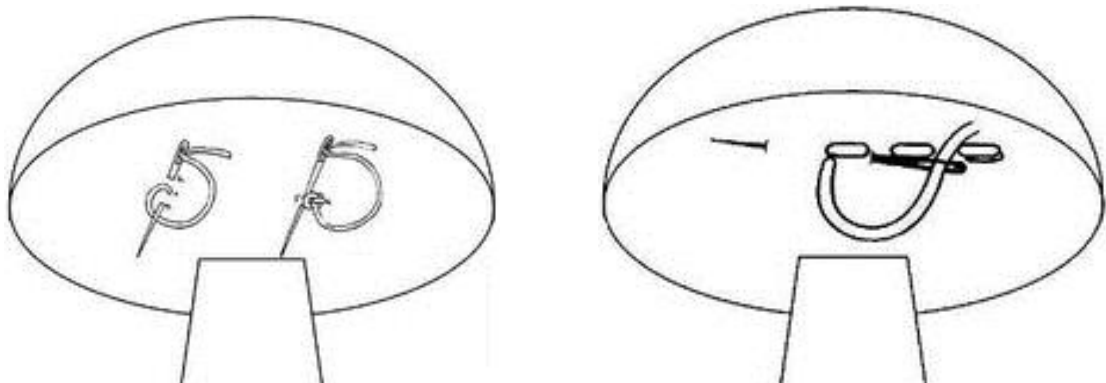
Panter-kärbseseen

Panter-kärbseseene tikkimiseks sobivad mitmed pisted. Seene kübara võiks tikkida näiteks sämpipistetega, mis koonduvad ühte keskpunkti. Samasuguse ellipsi võib tikkida aga ka nõõpaukpistetega. Kolmanda võimalusena sobivad sämpipisted, kus tikkides viiakse lõng ülevalt alla töö paremalt poolelt. Need on lihtsaimad võimalused.

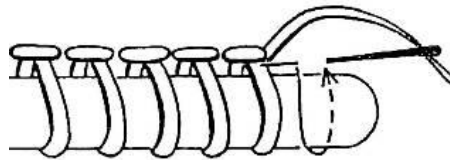
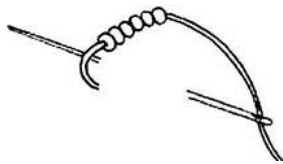

Valged täpid kärbseseene kübarale saab tikkida nii ahelsõmpipistetega kui liivapistetega.

Täpikesteks sobivad ka väikesed helmed.

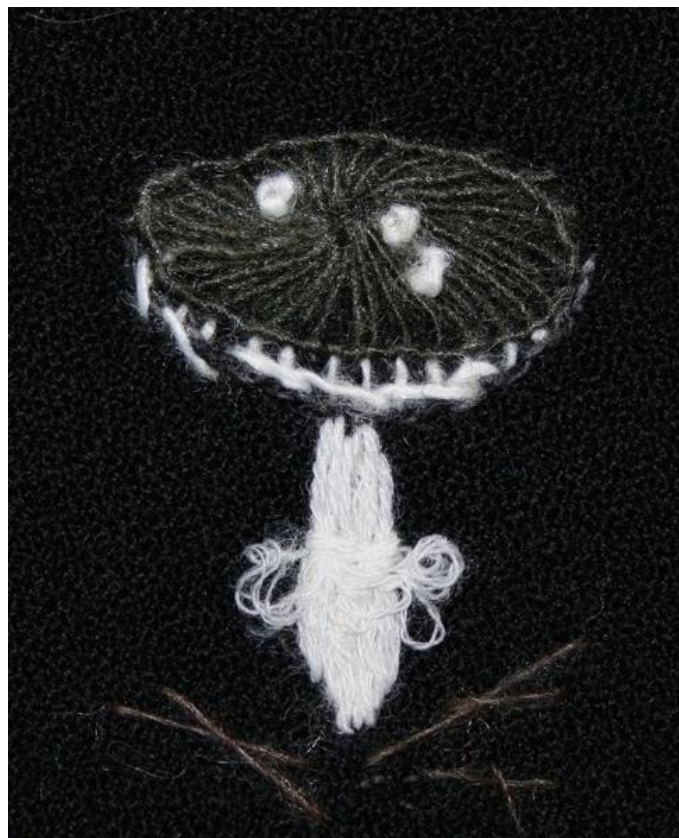
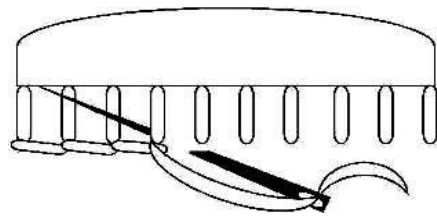
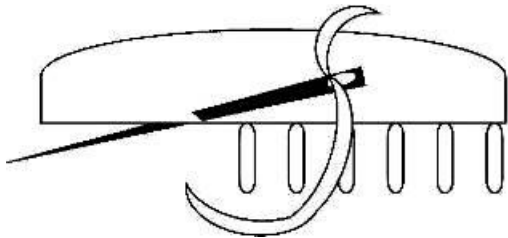
Seene jalg tikkida hääbepistetega, jala külge kinnituv "seelik" aga sõlmnarmas-pistetega. Narmaspisted lisavad tikandile ilmekust ja ruumilisust. Narmad võib hiljem soovi korral ka lahti lõigata.

Lõngade valikul võiks seene kübara tikkimisel lähtuda hallidest ning pähkelpruunidest toonidest, sobiksid ka veidi kollaka varjundiga toonid. Jalaosa ning "seeliku" tikkimiseks võiks valida valkjaid, hallikaid, beežikaid toone; kontrastiks tume toon.

Kübara alt piiluvad eoslehekesed tikkida sämpelistetega, valides selleks valget ja hallikasmusta tooni lõngu. Tumeda alusmaterjali puhul võiks tikkida ka ainult valge lõngaga.

Eoslehekesi võiks "tekitada" ka teisiti - hammasjoone saamiseks tikkida võrdsete vahedega vertikaalseid madalpisteid. Suunaga vasakult paremale, nõ tagasi tulles, tikkida risti madalpistetega varspistes ääristus.

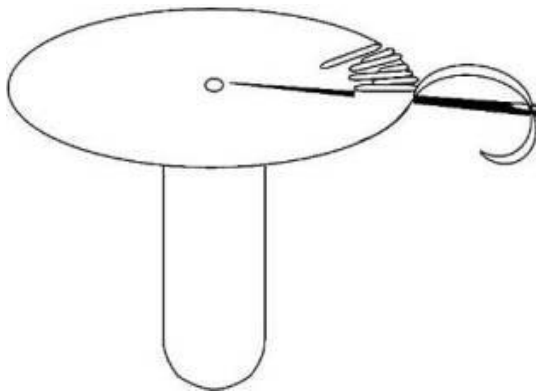

Punane kärbseseen

Seene kübaraosa tikkida koonduvate hääbepistetega kübara servast tsentrisse. Sellist tehnoloogiat järgides on tulemus ruumilisem, tõetruum ja looduslähedasem.

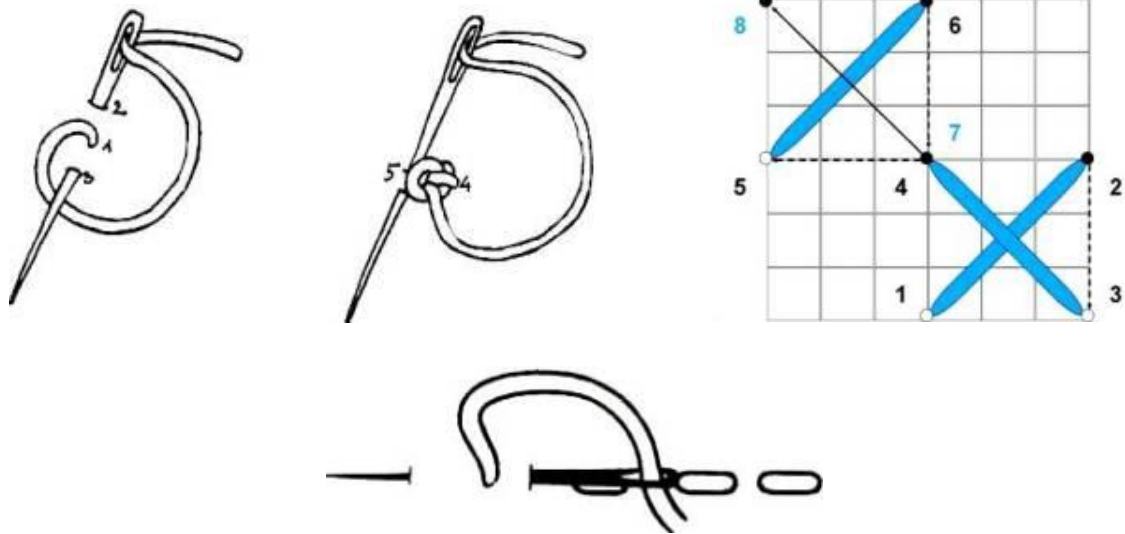
Seenekübarat võiks tikkida ka madal- või mähkpistetega, kuid selliselt tikkides võib silmale "tunduda", et seene kübar on pikkupidi justkui veidi välja venitatud, mis aga pole punasele kärbseseenele omane. Horisontaalseid pisteid kasutades tundub seene kübar liiga lapik (kui näha peab jääma ka niidistikuosa).

Punasele kärbseseenele nii iseloomulikud valged täpid võiks tikkida näiteks liivapistetega. Et täpikesed oleksid ilmekamad ja suuremad, siis osad liivapisted võiks tikkida mahukamalt ehk 3-4 kordsetena.

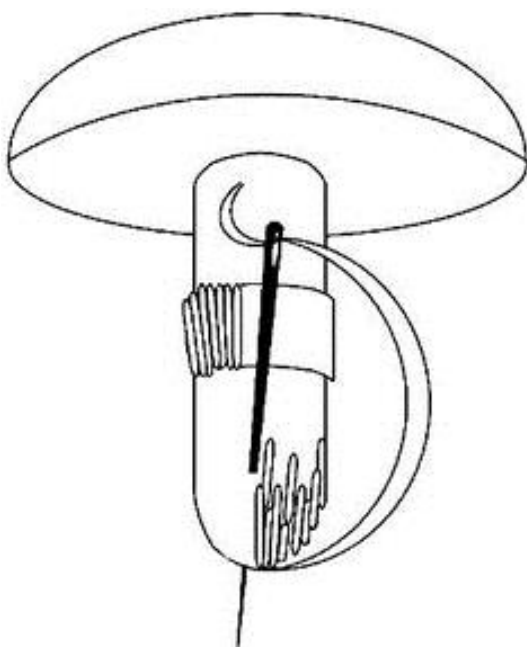
Valgeid täpikesi võib moodustada ka erisuurustega valgete helmeste kinnitamisega tikitud punakale aluspinnale. Kasutades valgete helmeste kõrval ka hallika tooniga helmeid saab imiteerida valgust ja varju.

Lisaks veel mõned valgete täpikete kujundamise võimalused: ahelsõmpist, ristpist, järelpiste.

Kärbeseseene jalg katta hääbepistetega, nii on parem erinevaid lõngatoone üksteise sisse "sulatada" ning vältitakse liiga pikki lõngajookse tikandi pinnal. Esmalt tuleks valmis tikkida 2/3 jalaosast. Seejärel tikkida "seelik", jättes mõlema pinna vahele kitsukese tikandiga katmata kangaosa - see aitab paremini "seelikut" esile tuua. Jalaosa tikkida lõpuni.

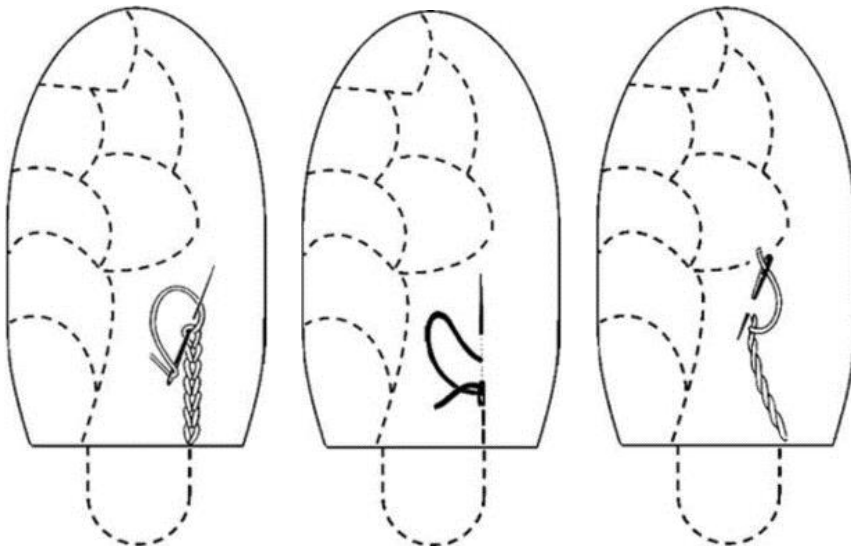
Tähelepanu pöörata värvivalikule, valguse-varju väljendamisele ning eritoonide üksteisesse sulandamisele. Seene kübaraosale sobiksid eelkõige sarlakpunane, punakasoranž, tumekollakaspruun jms toonid. Kübara servaosas kasutada heledamaid värvi toone. Kübara keskpunkti suunas lõngatoonid tumenevad. Eoslehekeste tikkimiseks valida heledad, jalaosal valkjad või kollakad toonid.

Kuhikmürkel

Kuhikmürkli ilme esiletoomiseks sobivad hallikad, oliivjad ja mustjaspruunid värvitoonid. Seene tikkimiseks on mitmeid võimalusi: jäljendada munajas-koonilise kuhikmürkli kübara korrapäraselt kärjelist pinda ahelpistetega. Sobivad veel nii tikkpisted kui ka varspisted. Kärje kontuurid planeerida heledama värvitooniga. Kui alusmaterjale on tume, võiks kontuuride vahelised pinnad jätta osaliselt tikandita. Heleda alusmaterjali korral täita kontuuride vaheline ala tumedamates toonides.

Jalaosa tikkimiseks sobivad hääbepisted, millede abil võiks püüda värvivalikuga edasi anda "määratud" valge ilmet.

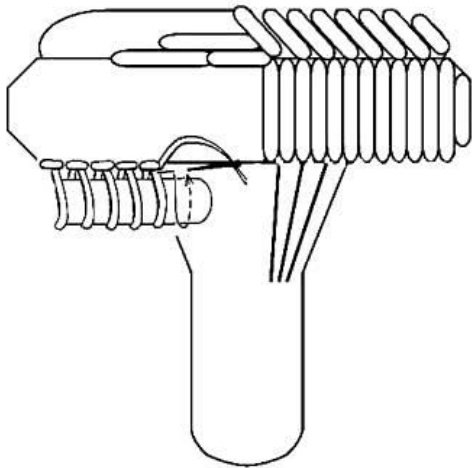

Riisikas

Riisika kübar on vöödiline, takerkarvane, sisserullunud habekarvase servaga. Värvitoonid võiks valida beežikad, pruunikad, roosakad, valkjad + kontrastsemad.

Seenest loomulikuma mulje loomiseks kasutada koos mitmeid erinevaid pisteid. Kübaraosa tikkida kas hääbepistetega või ka madal-mähkpistetega, kusjuures rõhutamaks seene kübara nõgusust tikkida pool kübarast vertikaalsete- ja teine pool kaldpistetega. Kübara habekarvase serva ilmestamiseks kasutada sõlmnarmas-pisteid. Soovi korral võib need hiljem ka lahti lõigata.

Eoslehekeseid tikkida madal- või mähkpistetega, algul heledama ja seejärel tumedama lõngaga või ka vastupidi. Jalaosa katmiseks sobivad hääbepisted. Värvivalikus planeerida nii, et tekiks valguse-varju efekt, ehk pool jalast tikkida heledamate ja teine pool jalaosast tumedamate toonidega.

Algallikad

1. Ajakiri "Käsitöö".
2. [Barnden](#), B. (2004). [Tikkimispistete piibel](#). Sinisukk.
3. [Barnden](#), B. (2004). [Ristpistetehnikate entsüklopeedia](#). Sinisukk.
4. Brown, P. (2003). [Tikkimise entsüklopeedia](#). Sinisukk.
5. Laanpere, L., Raidla, H. (1989). *Tikkimine*. Tallinn: Valgus.
6. Pajur, S. (1995). Seente tikkimine. TLÜ tööõpetuse osakonna kursusetöö. Juh. T.Artla.
7. Vunder, E. (1992). Eesti rahvapärane taimornament tikandis. Tln: Kirjastus Kunst.

Seente tehnoloogilised joonised: Tiia Artla.

Fotod: Tiia Artla, Eesti Rahva Muuseum

Loodusfotod erinevatest interneti pildikogudest.

Tikandid seentest: Silja Pajur (üliõpilane).